

1976/77:78

Torsdagen den 3 mars

Kl. 12.00

Nr 78

Torsdagen den
3 mars 1977

*Fyllnadsval
till utskott*

§ 1 Fyllnadsval till utskott

Herr TALMANNEN: Sedan en suppleantplats i vardera utbildnings- och trafikutskotten blivit ledig på grund av avsägelse har socialdemokratiska riksdagsgruppen till ny suppleant i utbildningsutskottet anmält fru Stålberg och till ny suppleant i trafikutskottet anmält herr Nilsson i Norrköping.

Herr talmannen förklarade därefter valda till

suppleant i utbildningsutskottet
fru Stålberg (s)

suppleant i trafikutskottet
herr Nilsson i Norrköping (s)

§ 2 Meddelande om interpellationssvar

1976/77:93 om en utbyggnad av kammarrätsorganisationen

Herr justitieministern ROMANUS:

Herr talman! Under hänvisning till 6 kap. 1 § riksdagsordningen får jag meddela att jag avser att den 16 mars 1977 besvara herr Jönssons i Malmö interpellation om en utbyggnad av kammarrätsorganisationen. Det sker i anslutning till kammarens behandling av justitieutskottets betänkande med anledning av budgetpropositionen såvitt gäller bl. a. de allmänna förvaltningsdomstolarna.

§ 3 Om sekretessbeläggning av utredningar angående vapenfri tjänst

Herr justitieministern ROMANUS erhöll ordet för att besvara herr Söderqvists (vpk) den 15 februari anmälda fråga, 1976/77:252, och anförde:

Herr talman! Herr Söderqvist har frågat mig om jag är villig att medverka till att utredningar angående vapenfri tjänst överförs till sekretessbelagt område.

Enligt nuvarande sekretesslag gäller ingen sekretess för utredningar

*Meddelande om
interpellationssvar*

*Om sekretessbe-
läggning av
utredningar
angående vapenfri
tjänst*

Torsdagen den
3 mars 1977

*Om sekretessbe-
läggning av
utredningar
angående vapenfri
tjänst*

angående vapenfri tjänst. Frågan om sekretess för sådana utredningar behandlades av offentlighets- och sekretesslagstiftningskommittén i dess betänkande med förslag till lag om allmänna handlingar. Kommittén kom efter viss tvekan fram till att sekretess inte bör införas i vapenfriärenden. Under remissbehandlingen kritiserades förslaget i den delen i några yttranden. Till de kritiska remissinstanserna hörde vapenfrinämnden, som ansåg att starka skäl talade för sekretess i sådana ärenden. Utredningsförslaget övervägs f. n. inom justitiedepartementet.

För egen del vill jag framhålla att vi här står inför en besvärlig avvägning. Å ena sidan finns det ett starkt intresse av att allmänheten har möjlighet till insyn i hur reglerna om vapenfri tjänst tillämpas. Å andra sidan är det angeläget att den enskilda sökandens integritet skyddas. Vad denna avvägning bör leda till är jag för dagen inte beredd att ta slutlig ställning till. Personligen anser jag dock att mycket talar för att vissa möjligheter till sekretessbeläggning bör finnas.

Herr SÖDERQVIST (vpk):

Herr talman! Jag ber att få tacka justitieministern för svaret.

Det gläder mig att justitieministern ser positivt på saken. Anledningen till att jag tagit upp detta spørsmål är att jag i olika sammanhang blivit kontaktad av värnpliktsvägrare från olika delar av landet. Dessa upplever det som djupt otillfredsställande att utredningarna som görs när de skall söka den vapenfria tjänsten är öppna, så att vem som helst kan ta del av vad som sagts. Ofta är det mycket personliga saker som kommer fram vid de här undersökningarna, vilka ju görs grundligt, eftersom det skall motiveras varför tjänsten söks. Jämför man med de inskrivningshandlingar och personlighetsundersökningar som vid inryckningen krävs när det gäller vanliga värnpliktiga, finner man att dessa undersökningar inte på långt när tränger så djupt in på det personliga området som de som utförs beträffande värnpliktsvägrarna.

Jag tycker som sagt att det är bra att justitieministern är positivt inställd till en omprövning av sekretessbestämmelserna, så att vi kan få en sekretessbeläggning av ansöknings- och undersökningshandlingarna i detta fall. Det gäller här att skilja mellan dels den utredning som görs, dels vapenfrinämndens beslut. Man skulle kunna tänka sig att själva utredningshandlingarna sekretessbelades, eftersom det oftast är de som är känsliga. Beslutet som sådant är däremot inte särskilt intressant i sammanhanget.

Jag hoppas att justitieministern bevakar och följer upp denna fråga i den positiva anda som han har berört den här. Jag är för dagen nöjd med det svar som jag har fått.

Överläggningen var härmed slutad.

Torsdagen den
3 mars 1977

Herr justitieministern ROMANUS erhöll ordet för att besvara herr Svenssons i Malmö (vpk) den 17 februari anmälda fråga, 1976/77:259, och anförde:

Herr talman! Herr Svensson i Malmö har – under hänvisning till att regeringen beslutat om en förnyad översyn av brottsbalkens kapitel om sedlighetsbrott – frågat mig: Sedan när är det praxis att lagförslag, om vilka dessutom långtgående enighet i allmän rättsuppfattning råder, skall utredas två gånger? Herr Svenssons fråga tar sikte på att översynen även skall avse sådana moment i sexualbrottsutredningens betänkande som inte framstått som kontroversiella och som inte blivit föremål för offentlig kritik eller debatt, t. ex. avskaffande av särbehandlingen av homosexuella.

I februari förra året avlämnade sexualbrottsutredningen sitt betänkande Sexuella övergrepp.

I betänkandet hade samtliga brottstyper gjorts tillämpliga på både hetero- och homosexuella övergrepp. Av bl. a. detta skäl föreslogs att gällande bestämmelser om våldtäkt och våldförande, som enbart avser övergrepp av man mot kvinna, skulle ändras. Vidare föreslogs att de särskilda åldersgränserna för homosexuell otukt med ungdom liksom den sekundära bestämmelsen till koppleri – förförelse av ungdom – skulle upphävas. Även sistnämnda bestämmelse innehåller nu en högre åldersgräns för homosexuella än för heterosexuella förbindelser. Utredningens förslag om våldtäkt, våldförande och koppleri har kritiserats hårt under remissbehandlingen och i den allmänna debatten.

Enligt min mening är det under sådana förhållanden naturligt att den nya kommittén får möjlighet att förutsättningslöst pröva vad som kan nyttiggöras av sexualbrottsutredningens betänkande. Om kommittén därvid skulle finna att vissa delar av betänkandet bör bli föremål för omedelbar lagstiftning ger direktiven möjlighet för kommittén att avge delförslag.

Herr SVENSSON i Malmö (vpk):

Herr talman! Jag tackar för svaret på min fråga. Det är flera saker som gör att man blir arg när man hör ett sådant svar.

Sedan 1973 har riksdagen upprepade gånger begärt att de homosexuellas problem skall aktualiseras i skilda sammanhang. Ingenting har hänt. När en utredning äntligen har kommit med förslag i en f. ö. självklar fråga, då säger herr Romanus att frågan skall överses en gång till. Det menar jag är byråkratism och sabotage. Det är slöseri med offentliga medel och det är ett grovt svek mot landets homosexuella.

Det kan inte göras gällande att de särskilda åldersgränserna för homosexuella måste utredas i samband med andra sexualbrottsfrågor. Diskrimineringen av de homosexuella är ju egentligen ingen sexualbrottsfråga. Det är en konstitutionell fråga. Det är en fråga huruvida det som

*Om utredningsar-
betet beträffande
sexualbrott*

är lagligt för heterosexuella skall vara olagligt och straffbart bara för att man är homosexuell. Det gäller inte synen på sexuella övergrepp utan det gäller alla medborgares likhet inför lagen. I denna del hade diskriminerande bestämmelser mot homosexuella mycket väl kunnat bli föremål för omedelbart regeringsinitiativ. Denna fördröjning och detta bolande över till en ny utredning är en fullständigt onödig omväg.

Jag vill därför fråga justitieministern rent ut: Var står justitieministern politiskt i denna fråga? Är han i princip för särbehandling och diskriminering av homosexuella i svensk lagstiftning? Eller är han för principen om likhet inför lagen? Om han är för likhet inför lagen, varför medverkar han uppsåtligt till att uppskjuta dess genomförande i det verkliga livet?

Jag ställer frågan dels därför att jag tycker det är på tiden att en s. k. opolitisk minister äntligen inser att politik faktiskt inte kan vara opolitisk, dels för att jag vill se om herr Romanus tar efter den dåliga vana som några andra regeringsmedlemmar börjat med vid frågestunderna den sista tiden, nämligen att läsa upp sina svar och sedan medvetet undanhålla frågan från debatt genom att vägra gå upp i replik.

Herr justitieministern ROMANUS:

Herr talman! Som framgick av mitt svar har sexualbrottsutredningen fått i uppdrag att se över hela 6 kap. brottsbalken om sedlighetsbrott. Och det är inte så enkelt som herr Svensson i Malmö tror att bryta ut denna fråga utan vidare. Det fordras att man utformar ett lagförslag som ännu inte finns. Det är enligt min mening i första hand på kommittén som det skall ankomma att utforma ett sådant lagförslag, och sedan får man se hur det ser ut.

Emellertid vill jag i anledning av herr Svenssons fråga gärna säga att jag ser positivt på det spörsmål som han uppställer, nämligen om det skall vara en särbehandling av homosexuella i förhållande till heterosexuella.

Jag anser inte att denna fråga har förskjutits genom att den får tas upp av kommittén, som har hela 6 kap. under sin behandling. I direktiven har särskilt anvisats att kommittén kan ta upp frågor och delförslag, och enligt vad jag har erfarit har denna fråga redan tagits upp inom kommittén.

Herr SVENSSON i Malmö (vpk):

Herr talman! Jag nödgas tala ren svenska och säga att det som justitieministern nu kommer med är undanflykter.

Först och främst förekom det ett sakfel i justitieministerns senaste replik, nämligen att ett lagförslag inte finns. Det fanns ju faktiskt ett förslag från den tidigare sexualbrottsutredningen om att de särskilda åldersgränserna skulle avskaffas. Detta är ju inte någon komplicerad lagteknisk fråga. Ett justitiedepartement bör nästan på två dagar kunna lägga fram ett förslag till lagrevision i det stycket och därmed hindra att hela frågan förskjuts genom att den hamnar i en ny kommitté.

Herr Romanus säger också att den nya kommittén i och för sig kan avge delförslag. Ja visst, men då får vi ju en onödig fördröjning, för då skall frågan malas en gång till i en utredningskvarn. Det är också tänkbart att det finns en risk för att den situationen inträffar att utredningen inte avger något delförslag. I så fall har herr Romanus alltså genom att hantera frågan så som han har gjort faktiskt bidragit till en fördröjning.

Sedan hjälper det ju inte de homosexuella hur mycket man än deklarerar sin positiva syn.

Vpk:s representant i den nya utredningen kommer att uttryckligen kräva att den nya utredningen inte tar upp denna fråga utan hänvisar hela frågan till ett initiativ från justitiedepartementet. Det finns ingen anledning att utreda frågan en gång till. Den är utredd till full evidens. Vad man borde ha kunnat vänta sig hade varit ett snabbt och otvetydigt initiativ från justitiedepartementet. Det har bråskat länge. De här människorna har väntat länge på att bli behandlade som andra medborgare – alltför länge! Fördröjningen är fullständigt onödig och oberättigad.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 5 Om polisens befogenheter vid s. k. raggarplopp

Herr justitieministern ROMANUS erhöll ordet för att besvara fru Anderssons i Hultsfred (m) den 17 februari anmälda fråga, 1976/77:261, och anförde:

Herr talman! Fru Andersson i Hultsfred har frågat mig om jag inför kammaren vill redogöra för vilka befogenheter och möjligheter polisen har att ingripa vid s. k. raggarplopp.

Fru Anderssons fråga gäller närmast sådana kvalificerat ordningsstörande handlingar som avses i 16 kap. 1 och 2 §§ brottsbalken, dvs. upplopp eller våldsam upplopp. När en upploppssituation är för handen gör sig varje deltagare i upploppet skyldig till brott och kan gripas av polisen enligt 24 kap. 7 § rättegångsbalken. Detsamma gäller givetvis i fall då flera tillsammans gör sig skyldiga t. ex. till misshandel eller skadegörelse.

Polisens befogenhet enligt rättegångsbalken att gripa den som misstänks för brott kan utnyttjas redan innan situationen har utvecklats till ett upplopp. Om exempelvis polisen försöker avvärja ett hotande upplopp genom att säga till en grupp ungdomar som stör den allmänna ordningen att skingra sig eller genom att spärra av ett visst område, så inträder straffansvar för dem som inte respekterar tillsägelsen eller avspärningen, och polisen kan följaktligen omedelbart gripa dem som misstänkta för ohörsamhet mot ordningsmakten (16 kap. 3 § brottsbalken).

Vid sidan av rätten att gripa misstänkta har polisen enligt 23 kap. 8 § rättegångsbalken befogenhet att ta till förhör var och en som uppehåller sig på platsen för ett brott. Befogenheten kan tillämpas såväl mot

*Om polisens
befogenheter vid
s. k. raggarupplopp*

den som är misstänkt för brottet som mot vittne och annan som inte är misstänkt. Som förutsättning gäller givetvis att det finns anledning att tro att den som tas med skall kunna lämna uppgifter av betydelse för utredningen.

Jag har hittills uppehållit mig vid polisens befogenheter när en straffbar handling redan har företagits. Enligt 2 § polisinstruktionen har emellertid polisen särskilt till uppgift att förebygga brott samt att hindra att den allmänna ordningen och säkerheten störs genom brott eller på annat sätt. För att lösa dessa uppgifter är polisen skyldig vidta de åtgärder som behövs. Det skulle föra för långt om jag försökte redogöra för den närmare innebörden härav. Jag nöjer mig med att erinra om att enligt 3 § lagen om tillfälligt omhändertagande skall polisen ta hand om den som genom sitt uppträdande stör allmän ordning eller utgör omedelbar fara för denna, om det är nödvändigt för att upprätthålla ordningen. Sådant omhändertagande skall ske även när det fordras för att avvärja brott.

Frågan om vilka möjligheter polisen har att ingripa när oroligheter har brutit ut eller kan befaras berör närmast polisens planering av sin verksamhet. Den motorburna ungdomen ger i sådana sammanhang upphov till speciella problem genom att den dels visar stark gruppssammanhållning, dels kan förflytta sig snabbt över stora avstånd. Självfallet är det angeläget att sådana överfallsliknande räder av motorburna ungdomar, som fru Andersson syftar på, kan bemötas på ett ändamålsenligt sätt. Rikspolisstyrelsen har också senast sommaren 1976 i skrivelse till länsstyrelserna och de lokala polismyndigheterna lämnat råd och anvisningar om lämpliga beredskapshöjande åtgärder. Det gäller framför allt att se till att tillräcklig personal finns att tillgå med kort varsel samt att åstadkomma effektiv samverkan mellan olika polisenheter, inte minst över länsgränserna.

Fru ANDERSSON i Hultsfred (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka justitieminister Romanus för svaret på min fråga.

Det bör kunna vara en elementär fordran av alla människor i vårt land att få leva i fred och känna trygghet till liv och egendom. Tyvärr är det inte så. En våldsmentalitet utbreder sig på ett oroväckande sätt. Dagspressen ger belägg för detta. Man läser nästan dagligen i våra tidningar om busliv och ligistfasoner i olika former. Ofta är det då tråkigheter i samband med offentliga danstillställningar. Det är inte ovanligt att dessa måste avbrytas på grund av att störande element uppträder på ett sätt som omöjliggör all trevnad. Detta är till förfång för alla de skötsamma och trevliga ungdomar som vill roa sig och som uppträder korrekt.

Det är här fråga om ett fåtal individer som förstör för en stor grupp. Arrangörerna, vilka är föreningar av olika slag, har svåra problem med detta. På vissa orter har de här tillställningarna helt fått upphöra.

Det är ungdomsgång som hemsöker olika orter, där de uppträder störande i lokaler och vandaliserar. De slår sönder dörrar och fönster, och

inte nog med detta: de hemsöker också omkringliggande fastigheter och gör intrång i trädgårdar, förstör postlådor etc. Detta medför att människor blir förargade. Många klagomål har framförts dels till festarrangörerna, dels i ortspressen, där insändare ofta förekommit, vari det klagats på det busliv som florerar. Människor vill ju leva ostört och fredat på sin egen tomt och i sin egen fastighet.

Det förekommer också att motorfordonsburna gäng idkar ren buskörtning i tätorter i akt och mening att störa trevnaden för andra människor.

I en del bostadsområden, där skadegörelse och ligistfasoner har varit rådande, har stora problem uppstått. Jag skall här nämna två exempel från mitt eget län.

En tidning skriver om det första fallet: Busliv har gått för långt. Bostadsstiftelse ber om hjälp mot skadegörelse.

Det här bostadsområdet består av 1 500 uthyrningslägenheter, och här vållades på en natt skador för 4 000 kr. i form av krossade skyltfönster, intrång i tomma lägenheter där dörrar, glastrutor och tvättställ förstördes, inbrott i tvättstugor som totalt demolerades m. m.

Det andra exemplet är ett alldeles nybyggt bibliotek, som man helt enkelt överväger att stänga på grund av att ungdomsgäng uppträder störande. De kommer som inkräktare och kastar omkring stolar och böcker i lokalen.

På båda dessa platser kan det väl sägas att polisen är underbemannad. I varje fall har den inte kunnat ingripa på ett tillfredsställande sätt. Människorna i bygden har ibland fått uppfattningen att polisen står maktlös, och många ställer sig kanske frågan om inte polisens befogenheter borde skärpas.

Det är dessa problem som har aktualiserat min fråga, och jag ber, herr talman, att få tacka herr statsrådet Romanus för det positiva svar som jag fått. Jag hoppas nu att åtgärder vidtas som bryter den rådande bus- och våldsmentaliteten i vårt land. Det utförliga svaret visar att herr justitieministern är medveten om allvaret i de här problemen. Jag är nöjd med det svaret.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 6 Om värvningen av soldater till Rhodesia

Herr justitieministern ROMANUS erhöll ordet för att besvara herr Söderqvists (vpk) den 8 februari anmälda interpellation, 1976/77:94, och anförde:

Herr talman! Herr Söderqvist har ställt två frågor till mig som rör värvningsverksamhet för den rhodesiska armén som skall ha ägt rum här i landet. Enligt interpellationen har värvningsverksamheten bestått av värvningspropaganda i en soldattidning och dessutom annonser i svensk press. Frågorna lyder:

Nr 78

Torsdagen den
3 mars 1977

*Om värvningen av
soldater till
Rhodesia*

*Om värvningen av
soldater till
Rhodesia*

1. Anser justitieministern att verksamheten är förenlig med svensk lagstiftning?

2. Om så inte är fallet, vilka åtgärder tänker justitieministern vidta för att stoppa verksamheten?

Olovlig värvning är straffbelagd i 19 kap. 12 § brottsbalken. Den straffbara gärningen består antingen i att någon utan regeringens tillstånd här i landet värvar folk till främmande krigstjänst eller därmed jämförlig tjänst eller också i att någon förmår folk att olovligen bege sig ur riket för att ta sådan tjänst. Straffet är i fredstid böter eller fängelse i högst sex månader. Brottet ligger under allmänt åtal. Med det sagda är svaret på den första frågan givet. Förekommer det faktiskt värvning här i landet för den rhodesiska armén, är verksamheten brottslig.

Jag antar att herr Söderqvist ställt sin andra fråga med tanke på att jag som justitieminister har att vaka över tryckfrihetsförordningens efterlevnad. Från den utgångspunkten vill jag framhålla att det finns en begränsning i denna övervakningsuppgift. Den omfattar i princip inte andra brott än tryckfrihetsbrott. Olovlig värvning är inte ett sådant brott, oavsett om tryckt skrift har kommit till användning vid brottet eller ej. Det är inte på justitieministern utan på polis och åklagare det ankommer att ingripa mot brott som inte är tryckfrihetsbrott.

Herr SÖDERQVIST (vpk):

Herr talman! Jag tackar justitieministern för svaret.

Bakgrunden till min interpellation är, som justitieministern nämnde, att en soldattidning – i detta fall den nazistiska organisationen nordiska rikspartiets stenciltidning Framåt marsch – har propagerat för värvning i Rhodesias armé. Den har spritts på svenska förband och ger detaljerade beskrivningar av förhållandena i den rhodesiska krigsmakten och lika detaljerade anvisningar om hur man skall bete sig för att ta värvning där. Värvningsannonser har också varit införda i svensk press. Formulär till värvningskontrakt har även kunnat anskaffas, och jag har här ett exempel på ett sådant.

Vad som är intressant i sammanhanget är om detta är att betrakta som värvning eller inte, och det var det min första fråga gällde – något som justitieministern kringgick i sitt svar. Värvning till annat lands krigsmakt är brottslig. Det är ju självklart, eftersom det står i lagen, och det behöver jag alltså inte fråga om. Men är nu denna verksamhet, som det här gäller, faktiskt värvning? Det är den frågan jag vill ha svar på. Det intresserar säkerligen många svenska medborgare att få besked om vad som gäller i detta sammanhang.

Intresse för saken finns även i Afrika. Som jag påpekade i min interpellation har Zambia uppmanat bl. a. Sverige att stoppa trafiken av legosoldater till Rhodesia. ZANU, befrielseströrelsen i det senare landet, har vid flera tillfällen fört fram anklagelser om att det finns svenskar i Rhodesias armé.

Vad beträffar min andra fråga antar jag att justitieministern som re-

presentant för regeringen i lagfrågor har möjlighet att ta en hel mängd olika initiativ på detta område, oavsett den formella begränsning som har anförts i interpellationssvaret. Frågan kvarstår alltså även här. Kan justitieministern tänka sig att som regeringens företrädare ta något initiativ i frågan i den händelse att denna verksamhet är att betrakta som värvning?

Herr justitieministern ROMANUS:

Herr talman! Det ankommer inte på mig som justitieminister eller på regeringen att ta ställning till frågan, om vad som har förekommit faktiskt utgör brottslig värvning. Det är en fråga som skall bedömas enligt vanliga former, och det är polis och åklagare som gör detta.

Men jag vill tillägga att enligt vad jag har inhämtat har Zimbabwekommittén vänt sig med skrivelser till både JK och JO med anledning av innehållet i den skrift som herr Söderqvist talar om. JK har utgått från att skriften är en tryckt skrift, och han har mot den bakgrunden sagt att innehållet inte föranleder någon åtgärd från hans sida med hänsyn till att det inte är fråga om ett sådant brott som omnämnes i tryckfrihetsförordningen.

I skrivelsen till JO har Zimbabwekommittén begärt att JO skulle pröva om svenska militära myndigheter fullgjort sina åligganden då de, enligt uppgift i en artikel i Aftonbladet, utan ingripande låtit nordiska rikspartiet sprida den skrift det här gäller på militära förläggningar. JO har i beslut den 16 februari förklarat att ärendet inte påkallar någon åtgärd av honom. Ur JO:s motivering kan jag citera följande:

”Enligt upplysningar som jag under hand inhämtat från försvarsstaben synes ifrågavarande skrift inte ha varit spridd på förbanden. I den mån så ändå varit fallet finns inte anledning antaga att spridningen skett i strid mot gällande bestämmelser.”

Zimbabwekommittén har också skrivit till mig för att fästa min uppmärksamhet på de frågor som herr Söderqvist har tagit upp. Eftersom det, som jag redan har sagt, inte ankommer på mig att ingripa har jag sänt en kopia av brevet till riksåklagaren för kännedom.

Herr SÖDERQVIST (vpk):

Herr talman! Det kunde ju ändå vara av intresse att få höra justitieministern ta ställning i den här frågan litet mer preciserat och inte bara krypa bakom åklagarämbetet och andra myndigheter som har att handlägga dessa ärenden. Det är trots allt ett intresse för det svenska folket att få veta hur regeringen ser på sådana här företeelser. Detta är, anser jag, en mycket allvarlig fråga.

Lagbestämmelsen om värvning har ju funnits ganska länge. Det fanns en bestämmelse från sekelskiftet, och den har omarbetats vid flera tillfällen. Från början var det en Haagkonvention som klargjorde dessa saker. Sverige hade förbundit sig att inte medverka till eller tillåta värvning på svensk mark. Sedan har det då och då hänt att denna lag aktualiserats,

Torsdagen den
3 mars 1977

*Om förbud mot
militära övningar i
viss del av Bohus-
läns skärgård*

bl. a. på 1930-talet, under spanska inbördeskrigets tid. Det konstaterades då att den gamla lagen inte var tillräcklig utan att man var tvungen att skärpa den därför att det fanns svenskar som begav sig till Spanien som frivilliga för att kämpa på regeringssidan. Då införde man en ny lag, som förlängdes upprepade gånger fram till 1939. Det fastslogs att värvning var olovlig i det spanska fallet och t. o. m. skulle kunna bestraffas. Så skedde väl inte i verkligheten när de som tjänstgjort i spanska inbördeskriget kom tillbaka till Sverige, men bestämmelsen fanns.

Sedan aktualiserades frågan på nytt 1940 under finska vinterkriget, då ett betydande antal svenska trupper slogs i Finland eller åtminstone begav sig dit. Då kringgick man bestämmelsen genom att hävda att värvning inte hade skett förrän kontrakten skrivits under, och det skedde på andra sidan gränsen.

Man skulle kanske när det gäller värvning till den rhodesiska armén, eftersom Rhodesia är föremål för FN-sanktion m. m., kunna tänka sig en lag motsvarande den som på 1930-talet gällde för svenskar som slogs i Spanien och som ålades bestraffning. Det skulle vara intressant att höra vad justitieministern anser om en sådan sak, eftersom Rhodesias regering ju klart är en lagstridig regering och har utsatts för internationell bojkott.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 7 Om förbud mot militära övningar i viss del av Bohusläns skärgård

Herr försvarsministern KRÖNMARK erhöll ordet för att besvara herr Nilssons i Uddevalla (s) den 15 februari anmälda fråga, 1976/77:254, och anförde:

Herr talman! Herr Nilsson i Uddevalla har frågat mig om jag är beredd att medverka till att militära övningar i Borgilefjorden i Bohusläns skärgård förhindras.

Efter vad jag har inhämtat torde frågan avse vissa tekniska sprängningsförsök, som i huvudsak utförs av försvarets materielverk. Sådana försök har under mer än 30 år genomförts i Gullmarsfjorden på nordspetsen av Stora Bornö samt i fjordens yttre del väster om Gåsön.

Statens naturvårdsverk och fiskeriorganisationerna på västkusten har framfört önskemål om att denna sprängningsverksamhet flyttas till ett annat område inom Bohuslän. Som ett skäl anges att ett bevarande av ostörd miljö i Gullmarsfjorden och dess närområde till sjöss är ett riksintresse.

Militära myndigheter har hos berörda institutioner begärt förslag till annat, mindre känsligt område och därvid fått anvisning på Borgilefjorden norr om Orust. Därvid har det bl. a. upplysts från länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län att Borgilefjorden har en ganska steril bottenmiljö.

varför de negativa effekterna på havsbotten synes bli ganska små. Endast husbehovsliske bedrivs.

Vad herr Nilsson har anfört om störning av det rörliga friluftslivet torde grunda sig på överdrivna framställningar i dagspressen om verksamhetens omfattning. Det rör sig om ett mycket begränsat antal tekniska sprängningsförsök, kanske en till två gånger per år och med ett tiotal laddningar varje gång. Dessa försök utförs lämpligast sen höst och tidig vår, när turister och semesterfirare normalt inte uppehåller sig i området. Konsekvenserna för det rörliga friluftslivet blir då ringa.

Valet av område har, såvitt jag har kunnat finna, skett i föredömligt samarbete mellan de militära myndigheterna, länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län, fiskeriorganisationerna samt berörda kommuner.

Ärendet om var försöksverksamheten skall bedrivas är ännu inte slutligt avgjort av naturvårdsmyndigheterna. Jag kommer att hålla mig underrättad om ärendets utveckling. För dagen är jag inte beredd att ta något ytterligare initiativ i frågan.

Herr NILSSON i Uddevalla (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka för svaret på min fråga.

Det enda man kan utläsa som positivt i det här svaret är att försvarsministern kommer att hålla sig underrättad om ärendets utveckling. I övrigt tycker jag att svaret tyder på en viss nonchalans mot alla de människor som känner oro inför de sprängningar som militären vill utföra i Borgilefjorden.

I ansökan till länsstyrelsen står det: "Militärbefälhavaren är medveten om att naturskyddsområden gränsar till avsett sprängningsområde och att det under sommarmånaderna bedrivs ett omfattande friluftsliv i området. Trots detta anser militärbefälhavaren det angeläget att utbildning av personal och försökssprängningar kan genomföras." – Det skriver man alltså i sin ansökan.

När då försvarsministern säger att uppfattningen om de här störningarna på det rörliga friluftslivet torde grunda sig på överdrivna framställningar i dagspressen saknar det all anknytning till verkligheten. Det är ändå många människor både i Orust och Uddevalla och olika organisationer som har sett det här som ett värdefullt område för fritid och rekreation. Det finns fågelområde där, det finns naturliga hamnar för fritidsbåtar, det bedrivs viss form av fritidsfiske, det finns goda badmöjligheter med sandstränder och den berömda farleden ut emot Malö strömmar går genom detta område.

Om man pratar om överdrivna framställningar i detta sammanhang skall man komma ihåg att det i den ansökan som militären lämnat in till länsstyrelsen talas om hundrakilosladdningar.

Försvarsministern nämner vidare den sterila bottenmiljön. Man har konstaterat att det finns svavel på de här djupen. Vad händer med exempelvis badvattnet och fisklivet i området om detta svavel kommer upp till ytan?

Nr 78

Torsdagen den
3 mars 1977

*Om förbud mot
militära övningar i
viss del av Bohus-
läns skärgård*

Torsdagen den
3 mars 1977

*Om förbud mot
militära övningar i
viss del av Bohus-
läns skärgård*

Även om försvarsministern säger att de här övningarna i stort sett uteslutande skall beröra försvarets materielverk handlar de också – det framgår av ansökan – om annan verksamhet, såsom utbildning.

I och med att vi har fått ökad fritid i det här landet förläggs våra semestrar till olika perioder av året – och sprängningar och utbildning beräknas ske i maj och augusti, när många människor har semester.

Jag vill avslutningsvis fråga försvarsministern om han är beredd att tillsammans med de militära myndigheterna undersöka andra alternativ än den här vackra fjorden.

Herr försvarsministern KRÖNMARK:

Herr talman! Till att börja med anser jag inte att det finns någon bindning när det gäller de här sprängningarna just till den föreslagna platsen, utan det är en sak som skall avgöras i samråd med de lokala myndigheterna. I det sammanhanget får man ta alla vederbörliga hänsyn.

Herr Nilsson i Uddevalla menar att mitt svar visar nonchalans mot berörda människor. Jag vill påpeka vad jag sade, att det gjorts överdrivna framställningar beträffande omfattningen av den här verksamheten. Sprängningar skall försiggå en à två gånger om året. Det är en självklarhet att man skall förlägga de sprängningarna till sådan tidpunkt då det knappast förekommer något rörligt friluftsliv i området.

Jag vill slå fast att de här sprängningarna till huvudsaklig del skall utföras av försvarets materielverk – sprängningsförsök, torpedsprängningar och vissa andra prov. Men som herr Nilsson alldeles riktigt framförde skall det även bedrivas viss utbildning. Vi har nämligen på västkusten fortfarande drivande minor. Dessa skall omhändertas av marin personal. Jag vill inte som försvarsminister ta på mitt ansvar att skicka i väg marin personal för att desarmera de här minorna som driver in mot västkusten om personalen inte har någon utbildning. Vi har alltså skyldighet att ge dessa människor en utbildning, och den utbildningen måste förläggas någonstans. Sprängningar har, som jag sade i svaret, försiggått i ungefär 30 år i Gullmarsfjorden. Jag tror att herr Nilsson och jag är överens om att Gullmarsfjorden skall skyddas – det har vi ett riksdagsbeslut om – och att det alltså är en olämplig plats att bedriva sprängningarna på.

Nu är ärendet aktualiserat, och det är ju naturvårdsmyndigheterna som har ansvaret. Vad de säger har också högt vitsord. Om man finner att den här platsen är den lämpligaste i Bohuslän får vi se till att verksamheten bedrivs så att det inte blir några egentliga störningar för de närboende och sådana som vistas i området. Kan man finna en lämplig plats där miljön är mindre känslig skall vi givetvis från försvarets sida inte alls motsätta oss detta. Vi vill ju inte tränga in och vålla irritation i den civila sektorn om vi kan undvika det.

Torsdagen den
3 mars 1977

*Om förbud mot
militära övningar i
viss del av Bohus-
läns skärgård*

Herr NILSSON i Uddevalla (s):

Herr talman! Försvarsministerns senaste inlägg var mycket positivare än det skriftliga svaret. Nu säger försvarsministern att det här skall göras upp i samråd med de berörda kommunerna. Det är glädjande. Jag känner nämligen till hur man ställer sig i de berörda kommunerna, i Orust, i hälsovårdsnämnden i Uddevalla och andra organisationer och organ som har diskuterat den här frågan – de är helt negativa till att den här typen av verksamhet skall bedrivas i fjorden. Man kan då utgå ifrån att verksamheten inte kommer till stånd.

Det handlar inte, som försvarsministern sade, om sprängningar en à två gånger om året. I ansökan talas det om en till två gånger om året när det gäller försvarets materielverks försöksverksamhet men om ett tjugotal gånger per år när det gäller flottans utbildning i sprängtjänst. Dessa sprängningar skall alltså göras under perioder när människor har semester, under augusti månad och under april och maj. Det är ju ändå så att människor ger sig ut i den fina naturen som vi har mycket av på västkusten. De kommer då också att beröras av detta.

Allvarligt är detta också mot bakgrund av att man föreslagit detta område som naturskyddsområde därför att man anser det som mycket värdefullt för bl. a. det rörliga friluftslivet och för fågellivet.

Jag hoppas att man, som försvarsministern sade, försöker finna en lämpligare plats för dessa övningar. Man säger att de måste äga rum inomskärs och pekar bl. a. på väderleksförhållandena. Men om man med gemensamma ansträngningar funderar litet över hur vädret kommer att bli kan man hålla dessa övningar en bit från kusten. Jag hoppas att så kommer att bli fallet.

Herr försvarsministern KRÖNMARK:

Herr talman! Jag vill rätta till herr Nilssons uppgift om ett tjugotal sprängningstillfällen. Jag tror att det måste vara en ren missuppfattning. Enligt de uppgifter jag har fått gäller det en à två gånger om året, men varje gång är det ett tiotal laddningar som sprängs. Man gör en serie av prov samtidigt. Det finns alltså tidsmässiga möjligheter att bedriva denna verksamhet vid de tidpunkter som är lämpligast.

Det finns ett behov av sådan här verksamhet. För ändamålet krävs rätt stora djup och dessutom plan botten. Denna plats har inte valts ut av militära myndigheter; det är länsmyndigheterna som anvisat den här platsen som lämplig. Är det så att man kan finna en annan plats som är likvärdig har jag ingenting att erinra mot att man i så fall väljer den i stället. Jag vill bara betona att vi måste ha en plats för denna verksamhet; sedan får man försöka åstadkomma bästa möjliga lösning.

Herr NILSSON i Uddevalla (s):

Herr talman! Jag vet inte vem det är som har missuppfattat saken. Jag kan inte gå efter annat än den ansökan som kommit in till länsstyrelsen. Jag vill läsa upp ordagrant vad som står där:

Torsdagen, den
3 mars 1977

*Om värmeisolering-
en av fritidshus*

”Sprängningarna genomföres under tiden 04-01-05-31. Maximal laddningsvikt 100 kg, samt under två veckor i augusti endast små laddningar. Sprängningstillfällen ca 20 gånger per år.”

När det sedan talas om försvarets materielverks försöksverksamhet står det: ”Sprängningstillfällen en till två gånger per år.”

Detta är vad som står i ansökan till länsstyrelsen, och något annat kan inte de människor i de berörda kommunerna som diskuterar frågan gå efter. Man måste ju utgå från de ansökningar som framställs till de olika myndigheterna. Men det är naturligtvis positivt att få veta att det kommer att bli ett mindre antal gånger enligt vad försvarsministern nu säger.

Herr försvarsministern KRÖNMARK:

Herr talman! Det här blir kanske litet tjatigt. Detta är ju en tolkningsfråga. Man åker naturligtvis inte ut till sprängplatserna 20 gånger, utan sprängningarna utförs väl serievis med vissa tidsuppehåll – detta både av tekniska skäl och av personal- och kostnadsskäl.

Jag tror att min tolkning nog är den rätta – det är detta som är avsett.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 8 Om värmeisoleringen av fritidshus

Fru bostadsministern OLSSON erhöll ordet för att besvara herr *Karlssons* i Malung (s) den 18 februari anmälda fråga, 1976/77:274, och anförde:

Herr talman! Herr Karlsson i Malung har frågat mig om jag är beredd att medverka till hårdare bestämmelser för värmeisolering i fritidshus.

Enligt 44 a § byggnadsstadgan skall byggnad utföras så att den möjliggör en god värmehushållning. Tillämpningsföreskrifter till denna paragraf fastställdes den 23 juni och 19 augusti 1976 av regeringen. Dessa finns nu, liksom de råd och anvisningar som planverket fick bemyndigande att utfärda, i Svensk byggnorm.

Planverket utarbetar f. n. en kommentar till de berörda föreskrifterna. Kommentaren beräknas föreligga under våren 1977. I den berörs bestämmelsernas tillämpning på bl. a. fritidshus. Enligt vad jag erfarit innebär den, att för fritidshus som inte används stadigvarande bör en bedömning göras på grundval av i vilken mån byggnaden kan komma att användas under uppvärmningssäsongen. Fritidshus som inte uppvärms för stadigvarande bruk men som är anordnade så att de kan uppvärmas kontinuerligt bör värmeisoleras så att kravet på god energihushållning tillgodoses.

De nya tillämpningsföreskrifterna innebär en avsevärd skärpning av kraven på värmeisolering av fritidshus i förhållande till vad som gäller i dag. Visar det sig att detta är otillräckligt, kommer jag att omedelbart vidta nödvändiga åtgärder.

Herr KARLSSON i Malung (s):

Herr talman! Jag vill tacka bostadsministern för svaret på min fråga.

Jag har ställt frågan mot bakgrund av att det finns ett mycket stort antal fritidshus i det här landet som i huvudsak används under eldningssäsongen, och det antalet ökar kraftigt. Många av de fritidshus som byggs utrustas säkerligen inte med den isolering som skulle vara önskvärd ur energisparsynpunkt, och energiåtgången blir därför onödigt stor. Dessa hus har ofta som huvudsaklig – ibland t. o. m. som enda – värmekälla eluppvärmning. Med en dålig isolering innebär detta stor energiförbrukning.

Många av husen hålls till viss del varma hela vintern, även om det är vid en låg innetemperatur. Temperaturen höjs då endast vid de tillfällen när husen bebos under kortare eller längre perioder. Andra hus värms upp inför de tillfällen när någon skall bo där. Vilket alternativ som än väljs innebär det en stor energiförbrukning som borde uppmärksammas, och det finns all anledning att överväga vilka besparingsåtgärder som kan vidtas. Anvisningar om hur energiförbrukningen kan minskas bör nu klart utformas. Ett fritidshus som huvudsakligen skall användas under eldningssäsongen borde ha minst samma krav på isolering som annan bebyggelse, om man skall vara konsekvent i sina energiparkrav. Min tolkning av byggnadsstadgan 44 a § om krav på energihushållning är att den i princip endast avser bebyggelse för stadigvarande bruk. Det är glädjande om regeringen nu avser att utfärda klara föreskrifter beträffande tillämpningen av 44 a § när det gäller fritidshus.

Med de löften om energibesparande åtgärder som bostadsministern och hennes partikamrater gav under valrörelsen förvånar det mig att man inte redan utformat klara riktlinjer för energibesparing också i fritidshus. Det finns elverk här i landet vars största problem är hur man skall klara elförbrukningstopparna i fritidshusen. Dessa förorsakar på olika sätt väldiga kostnader. Problemet är inte bara hur man skall klara belastningen vid dessa tillfälliga förbrukningstoppar utan även hur elnätet skall byggas upp för att man på ett ekonomiskt sätt skall kunna använda det vid andra tillfällen, inte minst vid normal belastning.

Fru bostadsministern OLSSON:

Herr talman! Jag kan försäkra herr Karlsson i Malung att jag ser mycket allvarligt på energiåtgången i fritidshusen. Jag gör härvidlag ingen skillnad mellan permanentbostäder och fritidshus.

Herr Karlsson i Malung gav mig rekommendationen att överväga denna fråga. Det har vi redan gjort, och bestämmelser är nu under utarbetande.

Jag kan tillägga en annan sak. Energisparkommittén håller på med en utredning om energiförbrukningen i fritidshus för att man så småningom skall få fram bestämmelser för den befintliga fritidsbebyggelsen.

Vi har alltså, herr Karlsson, verkligen denna fråga under uppsikt.

Nr 78

Torsdagen den
3 mars 1977

*Om värmeisolering-
en av fritidshus*

Torsdagen den
3 mars 1977

*Om värmeisolering-
en av fritidshus*

Herr KARLSSON i Malung (s):

Herr talman! Jag vill tacka för det sista beskedet. Jag ser nämligen på utvecklingen när det gäller energiåtgången inom fritidshussektorn med stor oro. Det krävs att vi snabbt får klara föreskrifter om hur fritidshusen skall vara isolerade. Jag hoppas att dessa föreskrifter blir sådana att vi verkligen kan nedbringa energiåtgången i fritidshusen.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 9 Föredrogs och hänvisades

Motioner

1976/77:1356–1360 till utbildningsutskottet

1976/77:1361 till jordbruksutskottet

§ 10 Föredrogs och bifölls interpellationsframställningen 1976/77:107.

§ 11 Anmälades och bordlades

Redogörelser och förslag

1976/77:10 Riksdagens revisorers berättelse över verkställd granskning av riksbankens tillstånd, styrelse och förvaltning under år 1976

1976/77:11 Riksdagens revisorers berättelse över verkställd granskning av riksgäldskontorets tillstånd, styrelse och förvaltning under budgetåret 1975/76

1976/77:12 Fullmäktiges i riksbanken förslag till ändringar i lagen (RFS 1975:6) med reglemente för riksbanken (bankoreglementet)

1976/77:13 Fullmäktiges i riksbanken förslag om disposition av riksbankens vinstmedel för år 1976

§ 12 Anmälades och bordlades

Motioner

1976/77:1362 av herr *Andersson* i Lycksele

1976/77:1363 av herr *Andersson* i Lycksele *m. fl.*

1976/77:1364 av herrar *Aulin* och *Ollén*

1976/77:1365 av fru *Bernström*

1976/77:1366 av herr *Biörck* i Värmdö

1976/77:1367 av herr *Biörck* i Värmdö

1976/77:1368 av herr *Biörck* i Värmdö

1976/77:1369 av herr *Biörck* i Värmdö

1976/77:1370 av herr *Brännström*

1976/77:1371 av herr *Börjesson* i Glömminge *m. fl.*

1976/77:1372 av herr *Gustavsson* i Eskilstuna *m. fl.*

1976/77:1373 av herr *Henrikson*

1976/77:1374 av herr *Johansson* i Ljungby *m. fl.*

1976/77:1375 av fru *Lindquist*

1976/77:1376 av fru *Lindquist*

1976/77:1377 av fru *Lindquist m. fl.*

1976/77:1378 av fröken *Littmarck* och herr *Blörck* i Värmdö
 1976/77:1379 av herrar *Lorentzon* i Ätran och *Nyhage*
 1976/77:1380 av fru *Rydle*
 1976/77:1381 av fru *Rydle* och fru *Diesen*
 1976/77:1382 av fru *Rydle* och fru *Diesen*
 1976/77:1383 av herr *Strindberg m. fl.*
 1976/77:1384 av fru *Sundberg*
 1976/77:1385 av fru *Sundberg*
 1976/77:1386 av fru *Sundberg m. fl.*
 1976/77:1387 av herrar *Svensson* i Eskilstuna och *Carlshamre*
 med anledning av propositionen 1976/77:59 om utbildning och forskning
 inom högskolan m. m.

1976/77:1388 av herrar *Svensson* i Eskilstuna och *Elmstedt*
 1976/77:1389 av herr *Winberg*
 med anledning av propositionen 1976/77:63 med förslag till lag om
 kungörande i mål och ärenden hos myndighet m. m.

1976/77:1390 av herr *Johansson* i Trollhättan *m. fl.* med anledning av
 propositionen 1976/77:75 om ändring i vallagen (1972:620)

§ 13 Anmälan av interpellation

Anmäldes och bordlades följande interpellation som ingivits till kam-
 markansliet

den 3 mars

1976/77:108 av herr *Jan Bergqvist* i Göteborg (s) till herr industriministern
 om samhällets kontroll över strukturförändringar i näringslivet:

Handelstjänstemän och handelsanställda i Göteborg protesterar mot
 företagsledningens planer för ekonomidriften vid den nybildade varu-
 huskoncernen Åhléns/NK-Turitz. I ett skarpt fackligt uttalande sägs
 bl. a.:

”I fredags den 18/2 blev det klart, att Åhlén & Holm inte vill förlägga
 ekonomidriften till Göteborg. Det var inte frågan om att det skulle kosta
 mycket pengar för företaget, utan endast total avsaknad av god vilja.
 Åhlén & Holm försöker nu att smita ifrån sitt sociala ansvar både mot
 de anställda och Göteborgs kommun. Åhlén & Holm säger nej trots
 att Göteborgs kommun, regeringsledamöter, AMS och fackföreningarna
 ansett att ekonomidriften verksamhet kan och bör förläggas till Gö-
 teborg. Åhlén & Holm flyttar ekonomidriften från Göteborg till Stock-
 holm trots att de vet att det är ont om kontorsarbete i Göteborg, medan
 i Stockholm det däremot är svårt att få personal till sådant arbete.”

Detta är en illustration av att beslut i näringslivet ofta fattas utan en allsidig bedömning av de totala konsekvenserna för samhället.

År 1968 beskrevs situationen i näringslivet på följande sätt i direktiven till den statliga samarbetsutredningen:

”Ett begränsat antal affärsbanker, förvaltnings- och investmentbolag har kommit att utöva ett allt starkare inflytande över näringslivet. Detta gäller även vissa s. k. allmännyttiga stiftelser. En fortsättning av den pågående utvecklingen innebär därför att förändringar i vårt näringslivs produktionsinriktning och lokalisering än mindre än tidigare kommer att styras av beslut som ett stort antal självständiga företagare fattar oberoende av varandra. Den ökande ekonomiska koncentrationen innebär i stället att ett fåtal personer, som av naturliga skäl huvudsakligen beaktar ägar- och företagsekonomiska aspekter, avgör inriktningen och omfattningen av näringslivets produktion och investeringar. Dessa utomordentligt viktiga avgöranden är således i allt väsentligt undandragna medinflytande från det allmännas sida trots den betydelse de har för både löntagarnas sysselsättning och samhällets egna investeringar och andra ekonomiska åtaganden.”

Sedan 1968 har samhället på många sätt flyttat fram sina positioner i näringslivet. De statliga företagen har byggts ut. Särskilda samhällsrepresentanter har satts in i styrelserna för privata företag. Ett nytt system för information mellan samhälle och näringsliv har tillkommit. Många lagar har stiftats för att på olika vägar ta till vara det allmännas intressen i det ekonomiska livet. Av särskild betydelse är de nya arbetsrättslagarna. Dessa syftar på längre sikt till en avgörande maktförskjutning från kapitalägare och företagsledare till de många anställda.

Samhället har alltså skaffat sig fler och effektivare instrument för att hävda medborgarnas intressen. Men alltjämt fattas för medborgarna genomgripande beslut utifrån snäva privatekonomiska bedömningar. Liksom 1968 avgörs inriktningen och omfattningen av näringslivets produktion och investeringar till stor del av personer som framför allt beaktar ägar- och företagsekonomiska synpunkter.

En sådan ordning har traditionellt motiverats med att de som tar riskerna också skall ha rätten att besluta. Den liberala ekonomiska läran sätter då likhetstecken mellan aktiekapital och risktagande. Men de som har beslutanderätt i kraft av det s. k. riskvilliga kapitalet tar i själva verket blygsamma risker i jämförelse med andra grupper.

De personer som behärskar den strategiska delen av ägarkapitalet representerar som regel bara en bråkdel av det kapital som totalt är engagerat i produktionen. (Inte ens till ägarkapitalet brukar de satsa merparten. I praktiken utövar den helt övervägande majoriteten av landets aktieägare inget inflytande över företagen. För dessa hundratusentals svenskar är aktierna bara passiva tillgångar som ger en viss kapitalavkastning.)

Även om man skulle se de ledande kapitalägarna som företrädare för samtliga aktieägare kan man konstatera att det vid en företagsekonomisk krasch är betydligt större värden än ägarkapitalet som står på spel. Det

lånade kapital som arbetar i företaget är ofta flera gånger större än aktiekapitalet. Därtill kommer att en stor investering i näringslivet brukar kräva ännu större investeringar från samhällets sida i form av bostäder, transportleder, anordningar för vatten och avlopp m. m.

Men den avgörande invändningen mot den liberala myten om det riskvilliga kapitalet är ändå att det kapitalägaren satsar väger fjäderlätt i förhållande till vad den anställde måste offra. Den anställde satsar en stor del av sitt verksamma liv i produktionen. Arbetet påverkar hans hälsa och allmänna levnadsvillkor. Det är de arbetande som tar de verkligt stora riskerna i företagen.

Bl. a. mot denna bakgrund kan man ifrågasätta det rimliga i att besluten i näringslivet så tungt vilar på ett så bräckligt underlag som ägarkapitalet.

På längre sikt kan de arbetsrättsliga reformerna radikalt ändra denna bild. Men för de närmaste åren räcker inte de instrument som de anställda och samhället nu förfogar över för att tillgodose viktiga allmänintressen. Det gäller exempelvis vid koncentration samt vid omläggning och nedläggning av produktionen.

En koncentration av produktionen är ett skolexempel på att stora värden står på spel utöver de rent företagsekonomiska. Därför måste samhället se till att sådana beslut grundas på en bedömning av alla viktiga omständigheter.

Före valet gick de borgerliga till hårda angrepp mot "den växande koncentrationen inom näringslivet". Hittills har den borgerliga regeringen dock inte tagit något konkret initiativ för att få bättre löntagar- och samhällskontroll vid stora förändringar av produktionen.

Med hänvisning till det anförda ber jag att till herr industriministern få ställa följande frågor:

1. Vad ämnar regeringen göra för att samhället och löntagarna skall få ytterligare kontroll över omläggningar och nedläggningar av produktionen?

2. Är industriministern beredd verka för att ekonomidriften vid Åhléns/NK-Turitz bedöms i ett brett samhällsperspektiv med hänsyn såväl till sysselsättningen som till kommunalekonomiska och samhällsekonomiska synpunkter?

Nr 78

Torsdagen den
3 mars 1977

*Meddelande om
frågor*

§ 14 Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 3 mars

1976/77:295 av herr *Jadestig* (s) till herr socialministern om åtgärder mot heroinmissbruket, m. m.:

Vilka åtgärder avser socialministern vidta för att skyndsamt komma till rätta med det ökade heroinmissbruket, överdosedödsfallen och köerna till vårdinstitutioner för narkotikamissbrukare?

1976/77:296 av herr *Börjesson* i Falköping (c) till herr budgetministern om årlig avgift för fritidsbåtar:

Ämnar statsrådet förelägga riksdagen proposition rörande årlig båtavgift för fritidsbåtar i enlighet med det förslag som framlagts i utredningsbetänkandet *Båtliv. Samhället och fritidsbåtarna* (SOU 1974:95)?

§ 15 Kammaren åtskildes kl. 12.53.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert